

SOSYAL DEVLET VE PROF. DR. CAHİT TALAS

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI*

Sosyal devletin ülkemizdeki gelişme ve gerileme süreci nazara alındığında, Prof. Dr. Cahit Talas'ın yaşam çizgisi ile bazı paralellikler taşıdığı görülür. Ülkemizde sosyal devlet kurumlarının ve kazanımlarının küresel eğilim doğrultusunda yoğun bir çözülmeye uğratıldıkları içinde yaşadığımız dönemde, geçen 14 Ekim günü Prof. Talas hocayı yitirmiş bulunuyoruz. Talas hocanın akademik ve toplumsal yaşamdaki sosyal devlet ilkeleri ve amaçları yönündeki etkinliğinin belirginlik kazanması da ülkemizde sosyal devletçi adımların hız ve önem kazandığı 1960'ı izleyen dönemde gerçekleşmiştir.

Prof. Dr. Cahit Talas 1917'de Trabzon'da orta halli bir ailenin bireyi olarak doğdu. İlkokulu ve Ortaokulu Ordu'da okumuş, Lise öğrenimini Trabzon'da tamamlamıştır. 1935 yılında o zamanki adıyla Mülkiye'ye girmiş, Mülkiye öğrenimini tam da Atatürk'ün sonsuzluğa göçtüğü 1938 yılında tamamlamıştır. Cahit hocanın yaşamı boyunca eksik olmayan Atatürkçü heyecanının kaynağını o yıllardaki edinimlerinde aramak yanlış olmaz.

Yüksek öğrenimini bitirdikten sonra İsviçre'ye giden Prof.Dr. Talas'ın, Cenevre Üniversitesinde *Türkiye'de Çalışma İlişkileri Mevzuatı* konusunda sunduğu doktora tezi kabul edilmiş ve Fransızca olarak yayınlanmıştır.

Yurda dönünce, zorunlu hizmet bağlantısı nedeniyle Maliye Bakanlığına giren Prof. Dr. Cahit Talas kısa bir süre sonra yeni kurulan Çalışma Bakanlığına geçmiştir. Böylece asıl ilgi duyduğu alanda çalışma fırsatı doğmuştur.

Daha sonra, akademik kariyeri seçen Prof. Dr. Talas, 1953 yılında mezun olduğu SBF'ye doçent olarak girdi. SBF'de uzunca bir süre İçtimai İktisat dersini okuttu. Bu ders daha sonra 60'lı yıllarda Sosyal Politika ve İş Hukuku kürsüsüne dönüştü. Böylece, İstanbul'da Prof. Gerhard Kesler'in öncülüğünde temelleri atılmış bulunan akademik yapılanmaya koşut bir gelişme, Ankara Üniversitesi bünyesinde de gerçekleştirilmiş oldu. SBF'de 1958'de profesörlüğe yükselen Prof. Dr. Talas, 60'lı yılların başında iki dönem aynı fakültenin dekanlık görevini de yürüttü.

* Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Bölümü

Talas hoca, 1960-61 yıllarında 27 Mayıs hükümetlerinde Çalışma Bakanlığı yaptı. Bu dönemde, sosyal politika alanında bazı önemli adımların gerçekleştirilmesine önemli katkılar sağladığını görüyoruz. Onun pek de uzun sürmeyen Çalışma Bakanlığı döneminde gerçekleştirilen başarılarından bazılarını şöyle sıralayabiliriz: 27 Mayıs sonrasının ilk kararlarından birisi olarak, başta Türk-İş olmak üzere, sendikal örgütlerin uluslararası örgütlere üye olmalarını engelleyen yasaklar kaldırıldı. Kapatılmış olan pek çok sendika ve birliğin açılmasına olanak tanındı. Bugün henüz çekince konulmadan onaylanması sağlanamamış olan Avrupa Sosyal Şartı'nı 1961 yılında Torino'da Avrupa Konseyinin diğer üyelerinin temsilcileri arasında Türkiye adına imzalayan da Cahit Talas olmuştur. Ayrıca, gerek 1961 Anayasasının sosyal haklarla ilgili maddelerini, gerekse 1963 yılında yürürlüğe giren Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt yasalarını biçimlendiren birikimin oluşumunda da Talas hocanın önemli katkıları vardır.

1961'de Cahit hocaya TİP'in kurucularından sendikacı Avni Erakalın tarafından TİP'in genel başkanlığı önerilmişti. SODEP'le SHP ile birlikteliği oldu. Ne var ki hiçbir parti ile yoğun ve sürekli ilişki içinde olmadı. Ancak, her zaman emekten ve ezilenden yana bir arayış içinde olmuştur. Emekliliğinden sonra ise Milli Birlikçi dostu Suphi Karaman'ın da içinde yer aldığı İP'nin üyesi oldu.

Hoca, ayrıca, 1961-66 yıllarında Merkez Bankası İdare Meclisi Üyeliğinde de bulundu.

Bununla birlikte, Prof. Dr. Talas'ın kendisi için öncelikli seçimi hocalık olmuştur. 1961 yılında seçimlerin yapılması üzerine bakanlık döneminin sona ermesiyle birlikte, Talas hoca, SBF'deki görevine dönmüştür.

Prof. Dr. Talas, hoca olarak verdiği derslerle ve yayınladığı çok sayıda kitapla bugün toplumsal yaşamın değişik alanlarında görev yapan pek çok insanın yetişmesine çok önemli katkılar sağlamıştır. Özellikle, *Toplumsal Ekonomi*, *Toplumsal Siyaset ve İktisadi Sistemler* gibi konulara ilişkin yapıtları, ilgililerin öncelikle başvurma gereğini duydukları temel nitelikte kaynaklar olarak işlevlerini sürdürmektedir. Dostoyevski, Gogol'un ünlü Palto isimli eserini kastederek "biz hepimiz Gogol'un paltosundan çıktık" dermiş. Bu anlamda, günümüzde sosyal politika alanındaki pek çok bilim adamının ve uygulamacının Cahit Talas'ın "*İçtimai İktisat*"ından çıktığını söylemek yanlış olmaz.

Cahit Talas'ın uğraş alanının toplumdaki temel çelişkinin odağında yer alması, çoğu zaman egemen bakış açısının örgülediği duvarlarla karşılaşmasını zorunlu kılmıştır. Bu konudaki olaylardan ilki Cenevre'de doktora öğrencisiyken başına gelmiştir. Hocanın sonradan anlattığına göre o zamanki başkonsolos "bu

çocuklar işçi konularıyla çok ilgileniyorlar, sosyalist oluyorlar” diye durumu hükümete yansıtmış. Bu ilk deneyim kazasız atlatılmış. Sonrakiler çok daha ciddi boyutlarda olmuştur.

Bu türden iş kazası diyebileceğimiz olayların bir diğeri, 12 Mart 1971’de cereyan etmiş, hocayla birlikte hepimizi derinden yaralamıştır. Hocamız ile o dönemin başbakanı Nihat Erim’in yakından tanışıklıkları vardı. Hoca, sanıyorum başımıza bir şeyler gelmesini önlemek için yatıştırıcı olmak amacıyla, Nihat Erim’in olumlu bazı işler yapacağını umduğunu bana söylemişti. Bunları söylemesinden kısa bir süre sonra Cahit hoca gözaltına alındı. Faik Türün’ün kardeşi olan o zamanki Merkez Komutanı Tefik Türün’ün çok tatsız muamelelerine uğradığını anlatırken hüznlenirdi. Kendisi gibi yurtsever bir Atatürkçüye bu nasıl yapılabilirdi! İçine sindiremiyordu.

12 Eylül rejimi ve YÖK, hocayı, bizim kürsüyü Sosyal Politika bölümüne dönüştürerek içeriğini zenginleştirip büyüttüğümüz bir sırada yakaladı. Cahit hocanın öncülüğünde geliştirilen yeni bölüm modeli, sonradan YÖK tarafından Türkiye ölçeğinde yaygınlaştırıldı. Ancak, YÖK’ün o zamanki yönetimi, neoliberal ideoloji doğrultusundaki sosyal devlet karşıtı bakış açısı dolayısıyla “sosyal politika” isminden rahatsız olmuş; bu ismin yerine Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ismini koymuştu. Bu değişikliğe olumlu bulmadığını söyleyen Cahit Talas hoca, bir canlı tanışın sonradan anlattıklarına göre, Prof. Doğramacı’nın sert tepkisiyle karşılaşmıştır. Oysa sosyal politika ismi kıta Avrupa’sında yaygın bir kullanım alanına sahip olmasının yanı sıra, ülkemizde ilk defa bu disiplinin temellerini atmış bulunan İsviçre kökenli bilim adamı Gerhard Kesler’in kullandığı bir deyim olması dolayısıyla da anlam taşımaktaydı.

12 Eylül rejiminin ve YÖK’ün yaptıkları bununla da kalmadı. Talas hoca Bölüm Başkanlığından alındı. Yerine gelen kişi, hocanın kitaplarının okutulmasını yasaklamaya yeltendi. Talas hoca için üniversite ortamı, dayanılır olmaktan çıkmıştı. Bu arada, hocanın bölümünün bir mensubu olarak 1402 sayılı yasaya dayanılarak hiçbir gerekçe gösterilmeden benim de görevime son verildi. Hoca, daha sonraki bir söyleşisinde bu günleri anlatırken şunları söyler: “Alpaslan’ın uzaklaştırılması her bakımdan bardağı taşırdı. Ertesi gün, yahut bir iki gün içinde ben de emekliliğimi istedim...”

Öğrencileri olarak, Cahit Talas hocaya çok şey borçluyuz. Onu sonsuzluğa uzanan yolculuğuna uğurlarken bize verdiklerine layık olmak, başlıca sorumluluğumuzdur.

